

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (43)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2010

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (43). — Рівне: РДГУ, 2010. — 116 с.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 29. 10. 2010 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

державні органи соціального захисту мають сприяти цьому процесу, надавати необхідну методичну, інформаційну і фінансову допомогу.

Висновки. Виходячи з вище зазначеного, ми дійшли висновку, що в Україні існує комплекс проблем пов'язаних з інтеграцією дітей з особливими потребами у суспільство. Діти-інваліди та їх сім'ї деякою мірою ізольовані від суспільства і позбавлені можливості вести повноцінний спосіб життя у відкритому середовищі, яке не відповідає їхнім особливим потребам.

Провідним компонентом соціальної роботи з даною категорією дітей є формування індивідуальності, їх соціалізація з урахуванням потенційних можливостей і потреб кожної дитини. Побудова взаємозв'язків дитини з мікро- і макросередовищем, розвиток її збережених психофізичних можливостей здійснюється шляхом розширення сфери спілкування, організації дозвілля, творчої та ігрової діяльності, допомоги у самообслуговуванні і пересуванні, організації оздоровлення. Ідеї спільного навчання можуть бути використані у таких формах роботи як: клуби спілкування, творчі лабораторії, ігротеки, літні табори, гуртки з декоративно-прикладної, художньої та літературної творчості, дитячі журнали, конкурси і фестивалі художньої творчості, бібліотечне обслуговування тощо [2, 7].

Аналізуючи історію розвитку соціальної реабілітації і її сучасний етап, ми прийшли до висновку, що спільне навчання дітей-інвалідів із здоровими однолітками повинно стати пріоритетним у психолого-педагогічній практиці. Це власне і є новий гуманістичний підхід, у межах якого ми б хотіли бачити майбутнє вирішення проблем дітей з особливими потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз Г.М. та ін. Тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2006 року „Діти з особливими потребами” / Г.М. Бевз; Є.П. Діденко; А.Г. Зінченко; Н.М. Комарова та ін. – К.: Державний інститут розвитку сім'ї та молоді, 2007.
2. Борщевська Л.В. та ін. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами / Л.В. Борщевська, А.В. Зіброва, І.Б. Іванова. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 1999. – 79с.
3. Бондар В. та ін. Благодійна діяльність як передумова розвитку суспільної допомоги дітям з психофізичними вадами / В.Бондар, Л. Одинченко, Є. Постовойтов // Дефектологія. – 1996. – №4. – С.48-52.
4. Горностай П. Психологічні основи ролі реабілітації. Реабілітаційна підготовка на рубежі ХХІ ст. Науково-методичний збірник у двох частинах / П. Горностай. – К., 1998. – С. 149-154.
5. Іванова І.Б. Організація соціально-педагогічної та психологічної допомоги інвалідам у системі соціальних служб для молоді / І.Б. Іванова // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції. – К., 1995. – С.28-32.
6. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Сост. Н.В. Заверико, Т.Г. Соловійова. – Запоріжжя : ГП „Тандем”, 2008. – 53с.
7. Мостіпан О. Державна політика щодо інвалідів, її перспектива та пріоритети / О. Мостіпан // Соціальний захист. – 2002. – №11. – С. 15-18.

***Резюме.** В статті аналізуються соціально-психологічні проблеми, пов'язані з вихованням дітей-інвалідів в сім'ї; розкриті основні підходи до психолого-педагогічного дослідження реабілітації дітей з особливими потребами в Україні і акцентується увага на основних технологіях інтеграції дітей в суспільство.*

***Summary.** The article analyzes the social and psychological problems associated with raising a disabled child in the family, revealed major approaches to psychological and pedagogical studies for rehabilitation of children with special needs in Ukraine and focuses attention on the basic technology of integration of children into society.*

УДК 159.953

О.С. СОЗОНЮК

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОУЧИНГУ ЯК ФОРМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

***Резюме.** У статті розглянуто феномен коучингу як сучасної концепції практичної психології. Проаналізовано коучинг як професійну дисципліну, яка вивчає факти і закономірності максимальної самореалізації особистості.*

***Ключові слова:** коучинг, практична психологія, мистецькі моделі, духовно-буттєві практики.*

Інтеграція України в євроатлантичний простір та необхідність забезпечення конкурентоспроможності нашої країни передбачає серйозні зміни у розумінні поняття безперервної освіти і самоосвіти. І це в першу чергу стосується перспектив переосмислення можливостей сприяння максимальному саморозкриттю потенціалу лідерів в усіх сферах людської життєдіяльності: адміністративному управлінні, політичному менеджменті, бізнесі, освіті, мистецтві та ін.

Тому актуальність впровадження концептуальних засад коучингу, що за останні 20 років зарекомендував себе як новітній результативний підхід до оптимізації потенціалу лідерів, зокрема, в країнах Південної Америки, Західної Європи і Південно-Східної Азії, може бути розглянута як закономірне і органічне продовження вітчизняних ідей психології розвитку та акмеології (А. Деркач, В. Закикін, О. Сітніков) - професійної та особистісної самореалізації й самоактуалізації.

Проте, останні декілька років популяризація даного підходу в країнах СНД призвела до дещо спрощеного та вульгаризованого розуміння суті коучингу. Велика кількість популярних статей та літератури, а також хвиля аматорських курсів підготовки спеціалістів з коучингу є, мабуть, відповіддю на величезний запит на послуги коуч-спеціалістів. До того ж низька споживча культура вітчизняних клієнтів робить можливим часту підміну коучингу психологічним консультуванням (іноді навіть з елементами терапії), персональним тренерством чи бізнес-консалтингом.

Відповідно, метою даної статті є створення системного уявлення про коучинг як концепцію практичної психології, що передбачає вирішення завдань:

1. Чіткого визначення коучингу як сучасної концепції практичної психології.
2. З'ясування джерел та методологічного підґрунтя коучингу.

3. Аналізу підходів, методів та технологій коучингу.

4. Окреслення суттєвих відмінностей коучингу від найближчих (подекуди й супутніх) різновидів психологічної практики та консультування.

5. Конкретизації контекстів застосування коучингу на прикладі передусім закордонного досвіду.

В даній статті ми будемо виходити з положення, що коучинг як новітня парадигма практичної психології сьогодні вже завершує своє формування як окрема дисципліна. В багатьох країнах Західної Європи, США, Канаді, Ізраїлі, а також країнах Південно-Східної Азії (передусім Китаї, Японії та Південній Кореї) професійна підготовка коучів стала невід'ємною складовою академічної освіти: як класичної університетської, так і курсів MBA. Так, сьогодні існує вже більше сотні різних течій та форм коучингу, зокрема: ко-активний коучинг [12], self-коучинг [7], трансформаційний коучинг [3], NLP-коучинг [6], провокативний коучинг, процесуальний коучинг, трансакційний коучинг, коучинг прийняття рішень [5], системний коучинг [11] тощо.

В цілому всі ці підходи погоджуються, що коучинг можна визначити як процес сприяння максимальному саморозкриттю потенціалу окремих людей чи організацій. Хоча, зі свого боку, кожна зі шкіл коучингу має свої нюанси розуміння сутності коучингу. Так, Ентоні М. Грант дає таке визначення коучингу: «Коучинг - це сфокусований на рішенні, орієнтований на результат і системний процес співробітництва, під час якого коуч сприяє покращенню виконання діяльності, збільшенню життєвого досвіду, самостійному навчанню та особистісному зростанню людей з нормальних (не клінічних) популяцій.» [5, с. 27]

А засновник школи трансформаційного коучингу PhD Пітер Вріца вважає, що «коучинг - це мистецтво сприяти розвитку інших людей» [3, с. 18]. Ефективний коуч, на його думку, допомагає іншим людям реалізувати свій потенціал, який вони вже мають, проте, можливо, ще не проявили.

На нашу думку, коучинг - це наука та мистецтво сприяти саморозкриттю людини чи організації. Коучинг працює як інтерактивний процес підтримки окремих людей і організацій, який полягає в тому, щоб сприяти максимальному розкриттю їхнього потенціалу. Це - оптимізація психічної норми шляхом сприяння проявленню досі не реалізованого ресурсу для вирішення над-завдань в різних сферах життя в контекстах, що постійно змінюються.

Якщо стисло розглянути світоглядні засади становлення коучингу як концепції практичної психології, можна виділити декілька джерел, які формували систему ідей коучингу. Такими джерелами ідей коучингу загалом пропонується вважати:

- спортивне (індивідуальне і командне) тренерство - технології сприяння досягненню найвищих результатів в спортивних змаганнях - ставати чемпіоном. Тим, кого більш детально цікавлять ці джерела, пропонуємо звертатися в першу чергу до класичних праць засновника коуч-підходу ТімотіУ.Голві [4], що узагальнив більш ніж 100-річний досвід роботи коучів в сфері спортивного тренерства, та досліджень засновника Кільської моделі консультування доктора психологічних наук, професора Уве Грау [11]. Тут головним результатом роботи коуча є забезпечення досягнення спортсменом найвищого результату – рекорду;
- мистецькі моделі наставництва - освітні методики формування особистості людини мистецтва - митця (співака, художника, актора, скульптора тощо) [7]. Ці моделі мають забезпечувати навчання митців такому здійсненню свого потенціалу, що робить можливим створення творів найвищого гатунку – шедеврів;
- духовно-буттєві практики - трансформаційні методики виходу за рамки власних обмежень (соціальних, особистісних, індивідуальних) когнітивних та перцептивних;
- методики, які надають можливість, за виразом А.Ейнштейна, сприяння виходу до системи більшого масштабу [3]. Нагадаємо, що проблема не може бути вирішена в межах розуміння і сприйняття світу згідно тієї системи, де вона виникла. Тому духовно-буттєві [1] практики коучингу спрямовані перед усім на сприяння можливості вийти за межі «проблемного простору» в «простір вирішення» [8], на те, щоб створити умови для відкриття. Саме так в коучингу відбувається триєдине поєднання рекорд відкриття.

Також, стисло розглядаючи методологічні засади коучингу, можна визнати, що він є логічним продовженням основних парадигм практичної психології: психодинамічної, когнітивної, поведінкової, гуманістичної, системної та екзистенціальної. Проте, головною принциповою відмінністю коучингу всіх шкіл, напрямків та парадигм є ідея розвитку і розкриття потенціалу психологічно здорової людини з метою досягнення найвищого можливого розвитку. Тут коучинг спирається і на думки давньогрецьких філософів (Аристотель, Сократ); і на погляди митців й мислителів Відродження, що вважали людину достойною кидати виклик богам; і на світорозуміння саморозвитку й щастя у «сродному деланії» згідно філософської концепції Г. Сковороди; і на міркування Ф. Ніцше щодо розуміння людини як ланки між мавпою та над-людиною; і, безумовно, на ідеї вітчизняних філософів-гуманістів (М. Бердяєв, М. Бахтін, М. Вернадський) та антропологічні й епістемологічні теорії (Г. Бейтсон, К. Грейвз, К. Уїлбер) другої половини ХХ століття.

Так само поява коучингу була б неможливою без робіт А. Маслоу, Р. Мей, І. Ялома, В. Франкла, М. Еріксона, К. Віткера, але можна говорити, що коучинг як новітній підхід практичної психології робить такий самий величезний крок в бік визнання потенціалу психічного здоров'я, як й свого часу свого часу зробила клієнт-центрована терапія К. Роджерса по відношенню до класичного психоаналізу З. Фрейда. Бо коучинг визнає не тільки право кожної людини перейти від психологічних проблем і хвороб до психологічної норми і здоров'я, але й готовий підтримати кожну людину в її амбітних планах перевершити саму себе.

Також, не зважаючи на те, що коучинг є досить новою концепцією, можна відстежити еволюцію самого поняття коучингу. Термін «коуч» походить від середньовічного англійського слова coach - «візок», «карета». Таким чином, коучинг - це своєрідний засіб пересування (просування) клієнта до розкриття його потенціалу. А коуч - своєрідний провідник, який супроводжує людину чи команду до найбільших звершень.

Історично так склалося, що коучинг зазвичай фокусувався не стільки на досягненні покращення в здійсненні якогось конкретного результату, скільки на створенні умов, за яких клієнт відкривав в себе нові ресурси та можливості. Ефективний коуч (наприклад, «коуч голосу для спікерів», «театральний коуч», «коуч подачі в бейсболі» тощо) спостерігає за поведінкою людини та керував тренуваннями, щоб покращити виконання в конкретному контексті чи ситуації. Він допомагав розвитку поведінкової та когнітивної компетенції клієнтів за допомогою уважного спостереження, трансформаційних питань та зворотного зв'язку.

Починаючи з 80-х років ХХ століття поняття коучингу стало використовуватися у більш широкому значенні. За останні роки поняття коучингу набуло більш узагальненого та розширеного змісту. Зараз коучинг лідерів та організацій як і будь-який напрямок практичної психології останнім часом все більше використовує методи спостереження, бесіди, опитування, тестування та моделювання як засоби допомоги діяти більш ефективно та включає в себе проєктний коучинг, ситуаційний коучинг і транзитивний коучинг [6, с. 18-19]:

- ситуаційний коучинг фокусується на конкретному (тактичному) покращенні чи оптимізації роботи в чітко заданому контексті.
- проєктний коучинг охоплює стратегічний менеджмент людини чи команди з метою отримати ефективний кінцевий результат.
- транзитивний коучинг допомагає людям переходити від одної роботи чи ролі до іншої.

В багатьох організаціях коучинг сьогодні став доповненням, а подекуди й заміною тренінгу. Бо на відміну від тренінгу (навіть персонального), коучинг є більш сфокусованим, контекстуалізованим і має індивідуальну спрямованість, а також, якщо розглядати реальні зміни, коучинг є більш вигідним за ціною, ніж традиційні тренінгові методи, бо підхід коучингу більш орієнтований скоріше на досягнення успішних результатів, ніж на пошук причин існуючих проблем чи формування корисних навичок.

Існує досить багато класифікацій коучингу. В цілому ж можна виділити три великі сфери застосування коучингу:

1. Адміністративний (а також політичний) коучинг - це робота з першими особами компаній, організацій, державних установ чи політичних структур. Тут коуч допомагає втримувати та примножувати досягнення політичного діяча чи керівника компанії: розподіляти ресурси, здійснювати стратегічне лідерство, грамотно реалізовувати владні повноваження тощо. І часто людина, яка піднялася на найвищий щабель соціальних досягнень, як ніхто потребує поряд із собою спеціаліста, з яким можна обдурити свої надії та мрії, сумніви та побоювання, людини, що має підготовку задати питання і відкрити нове бачення - коуча.

2. Бізнес-коучинг навчає справлятися людей з професійними викликами. Бізнес-коучинг може бути зосереджений як на окремих людях, так і на всій системі бізнесу в цілому, тоді він буде називатися відповідно персональним бізнес-коучингом та командним бізнес-коучингом. Головними результатами бізнес-коучингу є покращення показників роботи: фінансових, логістичних, управлінських тощо.

3. Life-коучинг (життєвий коучинг) включає в себе допомогу людям в досягненні особистих цілей, які можуть бути досить далекими від професійних чи організаційних цілей. Як і в транзитивному коучингу, life-коучинг допомагає людям ефективно вирішувати різні життєві завдання, що виникають по мірі того, як особа просувається від однієї стадії життя до іншої. Тут, так само як і в адміністративному чи бізнес-коучингу, можливий і індивідуальний (персональний), і груповий (в даному випадку, наприклад, сімейний) коучинг.

Якщо стисло схарактеризувати зміст, підходи, методи і технології роботи коуча з точки зору психологічної науки, можна виділити декілька основних спрямувань:

1. Коуч створює специфічну атмосферу взаємної довіри та ініціативної амбітної готовності (з боку клієнта) прийняти виклик для перемоги над собою та успіху в досягненні своєї мети. Це досягається за допомогою, зокрема, технологій ефективного слухання [3], фокусування уваги [4, с. 65-79], цілеспрямованого альянсу [12, с. 40-42] тощо.

2. Коуч виявляє сильні та слабкі сторони своїх клієнтів за допомогою всіх видів спостереження, діагностичних питань, опитувальників та тестових методик (наприклад, «Колеса Життя» чи «Реєстру оцінювання повсякденних звичок» [12, с. 277-285] або «Компасу для коучів» [3]). І тоді дає конкретний та структурований зворотній зв'язок, формуючи відповідальність та компетентність клієнтів, допомагаючи прояснити їхні позиції та настроїтися на реальні зміни, не втрачаючи із ними контакту та робочих відносин.

3. Коуч сприяє тому, щоб люди чи команди працювали більш ефективно для досягнення поставлених цілей. Він вміє допомогти клієнту чітко структурувати алгоритми цілепокладання, прийняття рішень, планування чи мотивації за допомогою методик і технологій моделювання (GROW [5], SMART [2], «сходи росту» Френка Пьюселіка тощо).

4. Коуч допомагає розкритися творчому потенціалу клієнта для доступу до ідей, що відкривають інноваційні можливості. Тут коуч допомагає клієнту змодельовати стратегію виходу в «простір рішення», що буде працювати на всіх рівнях його життя [6] - унікальний та індивідуальний (спрямований на роботу виключно з даним клієнтом) інструмент самоактуалізаційних трансформацій. Бо коучинг - це не просто набір готових інструментальних технологій, коуч має вміти тут-і-зараз «створити» ту чи іншу коуч-технологію безпосередньо «під клієнта».

У вітчизняній практиці коучинг як дисципліна тільки за останні 3-5 років почав окреслювати вимоги до професійних стандартів та компетентності спеціалістів з коучингу, тому більшість українських професійних об'єднань коучів орієнтуються на стандарти, що встановлені міжнародними організаціями та установами. А критерії й стандарти компетентності та професійної етики спеціалістів з коучингу можуть стати темою окремого дослідження.

Системне ж уявлення про коучинг як сучасну концепцію практичної психології дозволяє нам зробити наступні висновки:

- пропонується вважати, що коучинг як професійна дисципліна вивчає факти і закономірності, механізми та способи створення передумов максимального саморозкриття потенціалу особи чи організації, включаючи професійне самоусвідомлення та лідерство, самовдосконалення та саморегуляцію;
- основними джерелами коучингу як сучасної концепції практичної психології є спортивне (індивідуальне і командне) тренерство, мистецькі моделі наставництва та духовно-буттєві практики;
- коучинг має наукове і світоглядно-методологічне підґрунтя та є закономірним продовженням ідей психологічної практики, властивих для гуманістичної, екзистенційної, постмодерністської, трансперсональної та інтегральної психологічної парадигми кінця ХХ століття.

Аналіз підходів, методів та технологій коучингу показує, що коучинг як концепція практичної психології, з одного боку, спирається на загальновідомі методи психологічної науки: спостереження, опитування, бесіда, тестування, моделювання тощо, а з іншого боку, має власні стандартизовані та апробовані процедури, моделі та технології самоактуалізації (SMATR, GROW та ін.). Коучинг як сучасна концепція практичної психології має суттєві відмінності від інших різновидів професійної психологічної практики та консультування. Таким чином, в коучингу є свої конкретні

контексти застосування та критерії компетентності коуч-спеціалістів, які поки що є стандартизованими лише в закордонній міжнародній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аткинсон Мэрилин, Чоис Т. Рае Наука и искусство коучинга: Внутренняя динамика / Пер. с англ. - К.: Companion Group, 2009. - 208 с.
2. Аткинсон Мэрилин, Чоис Т. Рае Пошаговая система: Наука и искусство коучинга / Пер. с англ. - К.: Companion Group, 2009. - 208 с.
3. Врица П. Ардуи Я. Когда качество действий встречается с центровкой. Компас для коучей. - М.: Международная Академия Трансформационного Коучинга и Лидерства, 2008. - 224 с.
4. Голви У. Тимоти Максимальная самореализация. Работа как внутренняя игра. Фокус, обучение, удовольствие и мобильность на рабочем месте. - М.: Издательство: Альпина Бизнес Букс, 2005 г. - 264 с.
5. Грант Э., Грин Дж. Коучинг принятия решений. Питер, 2005. - 138 с.
6. Дилтс Р. Коучинг с помощью НЛП. - СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2004. - 256 с.
7. Лусяни Джозеф Сила Self-коучинга: Пять шагов к самореализации и успеху / Перев. С англ. - М.: ООО Изд. Дом «София», 2006. - 288 с.
8. О'Коннор Джозеф Искусство системного мышления: Необходимые знания о системах и творческом подходе к решению проблем / Дж. О'Коннор и Иан Макдермот; Пер. с англ. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. - 256 с.
9. О'Нил М. Коучинг руководителей: твердость и открытость. Системный подход в привлечении руководителей к решению их проблем. М.: Издательство Международная академия корпоративного управления и бизнеса, 2005. - 224 с.
10. Рейнольдс М. Коучинг: эмоциональная компетентность / Пер. с англ. Центра поддержки корпоративного управления и бизнеса. - Центр поддержки корпоративного управления и бизнеса, 2003, - 112 с.
11. Томашек Н. Системный коучинг. Целеориентированный подход в консультировании / Пер. с нем.-Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2008. - 176 с.
12. Уитворд Л., Кимси-Хауз Г., Санда Ф. Ко-активный коучинг: Учебник / Пер. с англ. - М.: Издательство Центра поддержки корпоративного управления и бизнеса, 2004. - 360 с.

***Резюме.** В статье рассмотрен феномен коучинга как современной концепции практической психологии. Проанализировано коучинг как профессиональную дисциплину, которая изучает факты и закономерности максимальной самореализации личности.*

***Summary.** Phenomena of psychological aid for personality, its levels and kinds depending on methodological position are examined. Conclusion about necessary of alternative to existing now methodology of psychological aid is made.*

УДК [159.955:316.61] – 053.67

О.В. СТОРОЖ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЕТАПІ РАННЬОЇ ЮНОСТІ

***Резюме.** Статтю присвячено вивченню особливостей творчої соціалізації особистості на етапі ранньої юності. Подано аналіз взаємозв'язку процесу соціалізації й творчості особистості. Представлено модель «творчої соціалізації особистості». Розроблено технологію оптимізації творчої соціалізації особистості раннього юнацького віку. Встановлено психологічні умови творчої соціалізації. Представлено результати формуючого експерименту.*

***Ключові слова:** соціалізація, творче мислення, соціальна творчість, соціальна обдарованість, творча адаптація, «творча соціалізація особистості», соціально-психологічний тренінг.*

Постановка проблеми. Різноманітні зміни, які протікають у сучасному суспільстві сприяють прискоренню темпів соціальної динаміки, перетворення старих і виникнення нових соціальних структур, трансформації соціальних ідеалів і цінностей, що неминуче задають нові параметри протікання соціалізації, пред'являючи до суб'єкта підвищені вимоги у формуванні нових моделей соціальної поведінки. Для вирішення існуючих соціальних, екологічних, економічних, культурних і політичних проблем, які характерні сучасній дійсності, потрібні активні творчі мислячі особи. У зв'язку з цим сучасним суспільством пред'являються підвищені вимоги до молодого покоління, зокрема юнацтва. Здібність молодих до несподіваного погляду на природу речей, що склалася, їх розкутість і сприйнятливість до нестандартних підходів у вирішенні проблем – це величезний капітал суспільства. В умовах коли кожна людина повинна бути конкурентоздатною на ринку праці, лише творчий підхід до будь-якої справи допоможе людині зайняти своє гідне місце в житті [1; 7; 8; 10; 13].

Проблемі соціалізації особистості присвячена велика кількість вітчизняних і зарубіжних досліджень. Відносно недостатньо розроблено є проблема творчої соціалізації особистості.

Аналіз теоретико-методологічних підходів дослідження поняття «соціалізація» засвідчує, що виокремлюються два основних напрями дослідження процесу соціалізації: біогенетичний (А.Гезелл, Е.Геккель, Ч.Дарвін, Дж.Холл) і соціогенетичний (А.Бандура, Р.Бенедикт, Л.Колберг, М.Мід, Ж.Піаже). Підкреслено, що всі існуючі концепції у дослідженні процесу соціалізації розглядаються з точки зору двох гілок: американської (Ф.Гіддінгс) і французької (Г.Тард) [10; 13]. Зазначено, що провідні психологічні концепції і моделі соціалізації особистості сформувались зарубіжними і вітчизняними вченими у руслі трьох основних підходів: культурантропології, соціології і психології. Процес соціалізації в рамках культурантропології розглядається як автоматичний, завдяки якому індивід сприймає культуру в міру свого розвитку, тобто є її пасивним споживачем (Ф.Боас, Р.Бенедикт, І.Эйбл-Эйбесфельд, В.Малиновський, М.Мід, Р.Ронер, Б.Уайтінг, Дж.Уайтінг). Соціологічний підхід до проблеми соціалізації ставить вагомий акцент саме на ролі суспільства в розвитку особистості, її свідомості і самосвідомості. Індивіду необхідно пристосуватись до соціального середовища, засвоїти відповідні ролі і закріпити їх в соціальному досвіді (Дж.Дьюї, Е.Дюркгейм, В.Кукарц, Ч.Кулі, Дж.Мід, Т.Парсонс). Психологічний підхід до проблеми соціалізації надає вагому роль цілісності вирішення взаємовідношень індивід –

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Ямницький В.М., Литвиненко С.А. Ігротерапія як засіб психологічної допомоги дітям і підліткам	4
Павелків Р.В. Проблема пошуку та впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в освітніх закладах	6
Воробійов А.М. Психологія перфекціонізму.....	9
Артемова О.І. Проблеми психологічного супроводу дезадаптованих учнів загальноосвітньої школи	12
Бабак К.В. Професійний розвиток особистості як психологічна проблема	14
Безлюдна В.І. Народження другої дитини як фактор розвитку материнської сфери	16
Бучко В.Б. Проблеми надання психологічної допомоги засудженим до позбавлення волі.....	18
Главінська О.Д. Проблема професійної самосвідомості та самоствердження у юнацькому віці.....	21
Демчук О.О. Психологічні закономірності організації професійного самовиховання майбутніх педагогів	23
Демянюк О.Б. Інтегративний підхід у контексті психологічної допомоги особистості	26
Джеджеря К.В. Цінності як смислова основа подолання особистісних комунікативних труднощів.....	28
Дружиніна І.А. До питання вивчення феномену ідентичності у сучасній психологічній науці	31
Жигайло О.О. Особливості розвитку свідомості та самосвідомості молодших школярів	34
Ілляш С.Д. Психологічні аспекти розвитку професійного саморозуміння майбутніх педагогів	36
Кириченко Н.А. Психологічні особливості цілетворення та цілепокладання	39
Корчакова Н.В. Вплив особистісних характеристик на формування рольової поведінки у сфері батьківства	43
Кравчук М.М. Проблеми впливу небезпечних ситуацій на формування життєвих перспектив підлітків з девіантною поведінкою	45
Кулаков Р.С. Мотиваційні чинники професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці	48
Лисяк О.М. Проблема внутрішньої конфліктності ціннісно-смислової сфери особистості.....	51
Маркович О.В. Психотерапевтична роль медичної сестри при спілкуванні з пацієнтами	54
Матейко Н.М. Особливості надання психологічної допомоги школярам, які проживають на екологічно несприятливих територіях.....	57
Мельник І.Я. Просоціальна поведінка як складова соціальної компетентності.....	60
Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З. Організаційні основи догляду за психічнохворими в умовах стаціонарного лікування	63
Назарець Л.М. Посередництво психолога у вирішенні проблеми взаємодії батьків і дітей	67
Нестерук-Володимирець О.В. Психологічний супровід профільного навчання в позашкільному закладі нового типу – палаці дітей та молоді м. Рівного	69
Ніколайчук Г.І., Ніколайчук І.О. Проблема розуміння художнього тексту студентами вищої школи	73
Павелків В.Р. Особливості психодіагностики відхильної поведінки підлітків	75
Палагнюк В.В. Теоретичні засади психологічної допомоги в процесі професійної адаптації викладача-початківця ВНЗ	77
Пивоварчук Т.О. Психологічні особливості інтенсивного розвитку комунікативних здібностей студентів у процесі вивчення іноземної мови.....	79
Рибак В.А. Психологічні засади формування самоставлення студентів з особливими потребами	82
Косарєва О.І., Рудь Г.В. Особливості прояву механізмів психологічного захисту в підлітковому віці	84
Савуляк В.О. Корпоративна культура як чинник особистісного зростання працівників організації.....	87
Садова І.І. Соціально-психологічні проблеми сімей, пов'язані з вихованням дітей з особливими потребами у контексті загальної ситуації в Україні	89
Созонюк О.С. Концептуальні засади коучингу як форми психологічної допомоги.....	92
Сторож О.В. Психологічні особливості творчої соціалізації особистості на етапі ранньої юності	95
Хомич І.С. Самовідношення у молодшому шкільному віці	98
Цуканова М.С. Соціально - психологічна допомога та реабілітація бездоглядним і безпритульним дітям у притулку	100
Чала Ю.М. Проблема розвитку особистісного досвіду психолога під час тренінгової роботи та шляхи її розв'язання	103
Череп В.Ю. Психологічний супровід молодшої сім'ї з первістком: основні напрямки	106
Шмига А.І. Недоліки організаційної культури як одна з причин професійного «вигорання», превентивні методи та шляхи подолання	108
<i>Відомості про авторів</i>	112

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (43)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія РВ № 540/93-Р від 03.11.2009 р.

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 22.10.2010 р. Підписано до друку 29.10.2010 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,14. Замовлення № 84/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (43). — Рівне: РДГУ, 2010. — 116 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20